

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu o!

Dil ve Anlatım

SÖZCÜKTE YAPI

Kök

Sözcüğün anlam taşıyan en küçük birimidir.

gezegen

yaralı

bilinçli

yaşam

geleneksel

akım

akıntı

ayrılık

acemilik

acımasız

adaletli

atama

ağrısız

basamak

başlayacak

benimsemek

bencil

bölüm

bilgin

bağımsız

bütünlük

bulmaca

bölünme

dalga

dalgın

dilencilik

durum

doğum

dağınıklık

dizi

dergi

durak

dövüşmek

edebiyatçı

evrensel

gelişim

geleneksel

görgü

girinti

guruldadı

heyecanlı

tepkisizlik

toplantı

uzak

üzüntü

ürkmüş

vergi

yenilgi

yenilik

yakalamak

yorum

yetkinlik

yağmur

yanlış

yalnız

ayrıntı

ilerleme

ayrım

yumurtlamak

uyku

sararmış

beslemiş

benzer

kavşak

yükseliyor

Türetilirken (yapım eki alırken) ünlü ya da ünsüz kaybına uğramış sözcükler.

Yansıma Kökler

uğultu

patırtı

düdük

vızıltı

horuldadı

fısıltı

gürültü

hıçkırık

tükürük

Sesteş ve Ortak Kökler

Bütün yaz yazı yazmış.

Güreşçimiz bu turnuvada çok iyi güreşti.

in

kuru

göç

dal

yan

barış

kan

yer

düş

damla

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisinde altı çizili sözcüğün kökü, türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Dokuma fabrikasında çıkan yangın söndürüldü.
- B) Yemek için ergin domatesler kullanmalısın.
- C) Memur sınavlarını artık ÖSYM yapacaktı.
- D) Sanat tutku ve coşkuları dizginlemelidir.
- E) Yağmur aralıklarla akşama kadar yağdı.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisinin kökü, sözcük türü bakımından ötekilerden farklıdır?

- A) Hırsızlık olayları gün geçtikçe çoğalıyor.
- B) Metrodaki patlamada can kaybı olmadı.
- C) Cam kırıkları her tarafa yayılmıştı.
- D) Büyük bir istekle hedefine doğru ilerliyordu.
- E) Futbol oynamayı çok seviyorum.

ÖRNEK

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisinin kökü, sözcük türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Kalabalık, miting alanına doğru ilerledi.
- B) Göndereceği paketleri özenle hazırladı.
- C) Bütün gün yürümekten ayaklarım sızlıyor.
- D) Gürültüden uzak bir evde yaşıyor.
- E) Ekmekleri ince ince, dikkatlice dilimledi.

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisinde altı çizili sözcükler, kökünün türü bakımından özdeştir?

- A) Güven bunalımı, karşılıklı güvenmeyle aşılr.
- B) Yaşlar aktıkça gözden, ağardı saçlar.
- C) Bencilleşen insanlarda benlik de kaybolur.
- D) Gül gayrı gülüm, öksüz değilsin.
- E) Göçtüm birdenbire, göçü karşımda görünce.

ÖRNEK

Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük ortak köke örnektir?

- A) Kaç yıldır akar bu çeşme?
- B) Bir küçük kız türkü söylüyor.
- C) Babasının eski resmine bakıyor.
- D) Başında al bir yemenisi var.
- E) Kara yer yedi yedi doymadı.

ÖRNEK

Ağaç yaprak döktü, otlar sarardı

I

II

Büründü dağların zirvesi dumana

III

Telli turnam döne döne yol sordu

IV

Silinip gözünün yaşı dumana

V

Yukarıdaki dörtlükte numaralanmış sözcüklerden hangisinde kök, türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) I.

B) II.

C) III.

D) IV.

E) V.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yansımadan türemiş bir yüklem vardır?

- A) Geçen hafta bu meydanda büyük bir patlama oldu.
- B) Kuşlar günün her saati ötüşüyordu.
- C) Sesi hala kulaklarımda yankılanıyor.
- D) Şehrin sokakları bayraklarla süslendi.
- E) Bütün nefesini elindeki şişeye üfledi.

ÖRNEK

Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları farklı olan sözcük köklerine sesteş kök denir.

Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük sesteş kök değildir?

- A) Tekne çok şirin bir koyda durdu.
- B) Çok yalvardım; beni öyle saldı.
- C) Her otelde taze çay bulamazsın.
- D) Bütün kollarda çok başarılıydı.
- E) Sol yanımda bir sızı var.

Yapım Ekleri

İsimden İsim Yapan Ekler

taş - lık

kız - cağız

acı - mtırak

gün - ey

bek - çi

Alman - ca

ana - ç

yok - sul

ev- li

arka - daş

baş - ka

kum - sal

şeker - siz

bir - inci

ev - cil

Hasan - gil

demin - ki

iki (ş) - er

sarı - şın

yumuşa - cık

ik - iz

yaş - ıt

yavru - cak

yeşil - imsi

par - ıltı

İsimden Fiil Yapan Ekler

baş - la -

yaş - a -

hıç - kır -

az - al -

boz - ar -

göz - ük -

ince - l -

hor - ulda -

deli - r -

Fiilden İsim Yapan Ekler

gel - mek

ıŝı - k

tüt - ün

dol - ma

sev - gi

inan - 

al - ıŝ

böl - ge

bat - ı

geç - im

sal - gın

yar - a

düş - ük

dal - gı

oy - a

yat - ak

al - ıcı

kes - inti

uy - sal

kıy - mık

göl - eç

yat - alak

dön - emeç

yağ - mur

yay - van

bul - maca

Fiilden Fiil Yapan Ekler

giy - in -

dur - ul -

bul - un -

geç - il -

döv - üş -

düş - ür -

ova - la -

duy - ur -

söyle - t -

ye - dir -

çık - ar -

kaz - ı -

göl - ümse -

tık - a -

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük ikiden fazla yapım eki almıştır?

- A) Kahvedeki sessizlik uzadıkça uzuyordu.
- B) Gökle denizin birleştiği çizgiye dikkatle baktı.
- C) Başarılı olmak için daha çok çalışacağız.
- D) Bence bu oda da beyaza boyanmalı.
- E) Biz, onun arkadaşları ile çok iyi anlaşıyoruz.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcük ötekilerden farklı bir yapım eki almıştır?

- A) Şekildeki taralı alanlar ziyaretçi sayısını gösteriyor.
- B) O, sanıldığı kadar paralı biri değil.
- C) Bu gömleğin lekeli olduğunu görmüyor musun?
- D) Elimizde sınırlı sayıda form kaldı.
- E) Bugün seni çok hüzünlü görüyorum.

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisinde altı çizili kelime yapım eki alırken tür değiştirmiştir?

- A) Yolcu yolunda gerek.
- B) Kumsal boyunca yürüdük.
- C) Sonuçlar hepimizi sevindirdi.
- D) Geçici önlemler sonuç vermiyor.
- E) İki saattir geziniyor.

ÖRNEK

Aşağıdakilerin hangisinde yapım eki alan sözcükte ses düşmesi olmuştur?

- A) Göğsü dar, boynu ince, gövdesi uzundur.
- B) Oynak olur mart ayının havası.
- C) Onca borcuna rağmen, bey gibi yaşıyor.
- D) Taşında otlar biten şu sokakta yürümek istiyorum.
- E) Kimsenin yüzüne bakacak durumum yok.

ÖRNEK

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisinin aldığı yapım eki farklıdır?

- A) Dışarıda yakıcı bir güneş vardı.
- B) Kapıcı yine izinliymiş.
- C) Bakıcı kadın, çocuğu erken getirdi.
- D) Yanıcı madde taşıyan kamyon kaza yapmış.
- E) Sıkıcı bir gün yaşamıştı.

ÖRNEK

Yapım ekleri eklendikleri sözcüklerin türlerini ya da anlamlarını değiştirir.

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisinin yapım eki almasına karışın türü değişmemiştir?

- A) Bütün sevincini içine atmıştı.
- B) Duygu yüklü bir şiir okudu.
- C) Şaşkın tavırlarla içeri girdi.
- D) Yolcular kazanın şokunu atlatamamışlardı.
- E) Umudunu hiç yitirmemişti.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, altı çizili sözcük işlev bakımından farklı bir ek almıştır?

- A) Göçük altında kalmanın etkisini yıllar sonra silebildi.
- B) Silik kişiliği ile insanlardan hep uzak kalmıştır.
- C) Soluk yüzünün altında çakmak çakmak gözler vardı.
- D) Önlük, ona tam bir öğrenci havası vermişti.
- E) Yapışık ikizler gibiydi Ayça ile Çağla.

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisinde “- me / -ma” eki ötekilerden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Süzme balı çok severdi.
- B) Geline burma bilezikler takıldı.
- C) Asma köprüden karşıya geçti.
- D) Adamın takma dişi kırılmıştı.
- E) Gel de gör şeytana uyma.

Çekim Ekleri

Pazar

aldık

yiyecek

nere

koyduk

sor

Çekim Ekleri

İsim Çekim Ekleri

İsmin Hal Ekleri

İyelik Ekleri

Tamlayan Ekleri

Ek Fiiller

Tamlanan Ekleri

Çoğul Ekleri

İlgi Zamiri

Fiil Çekim Ekleri

Kip Ekleri

Kişi Ekleri

İsmin Hal Ekleri

Bilgisayar hayatımızın merkezine oturdu.

Bilgisayarı yeni almıştı.

Bilgisayara bakmam gerekiyor bu konu için.

Bilgisayarda aradığı dosyayı bulamamış.

Bilgisayardan bazı fotoğrafları almam gerekiyor.

Sil gözünün yalnızlıklarını.

O an fısılda duvarlara adımları.

Bin bıçak var sırtımda.

Biniyle de adaşsın.

Her biri hayran sana.

Ben zaten senden gelen her çileyi her kederi.

Kabullendim sen gittiğin günden beri.

Bazen duyarsan sitemli sözlerimi bağışla çünkü çok özlüyorum seni.

Kalbimi yaralar, sevgimi azarlar gidişin.

Aşkımı yazdım karanlığa.

Gece, yıldızların büyüsünü anlattı.

Gecenin karanlığı, seslenmeyi unuttum.

İçimdeki mezarların duası yok!

Yüreğine güneş koy, yüreğine bulut koy, yola devam.

Beni benimle bırak.

Beni benimle bu cehennemde

Ruhum senden çok uzak.

Yabancıyım senin cennetine.

Telefonu geçen hafta kaybolmuş.

(Onun telefonu geçen hafta kaybolmuş.) İyelik eki

Telefonu evde unutmuş.

Gözü hep dışarıda onun.

(İyelik eki)

Lensi devamlı takmak gözü bozuyormuş.

Kitabı arabada kalmış.

(Onun kitabı arabada kalmış.) İyelik eki

Kitabı bir haftada bitirdim.

Konuşmacı ayakta alkışlandı.

Okullar her yıl eylülde açılıyor.

Bu gece barda gönlüm hovarda.

Gençliğinde çok gözde bir futbolcuymuş.

(“gözde” sıfat görevinde kullanılmıştır.)

“Sözde Kızlar” Peyami Safa’nın en önemli eseridir.

(“sözde” sözcüğü sıfat görevinde kullanılmıştır.)

Üst kattan çok gürültü geliyordu.

Yıldan yıla artan borçlar ekonomiyi bu hale getirdi.

Sıradan çantasını aldı.

Romanda sıradan insanları anlatmış.

(“sıradan” sözcüğü sıfat görevinde kullanılmıştır.)

İyelik Ekleri

ev - im

ev - in

ev - i

ev - imiz

ev - iniz

ev - leri

Sığınacak başka kimim var.

Gecemde gündüzümde sen

Senin için atan yüreğimin yangını bir bilsen

Ben sana gülüm demem.

Gülün ömrü az olur. Öç biter.

Biter şarkın yaz olur.

Açtım kapılarımı gir içeri.

Gör parklarımı bahçelerimi,

Anla ben büyük harflerden ürktüm.

Yoksun yine varlığım sürünüyor.

Sensizliğim bilinmiyor.

Sen gittin gideli ellerim hep titriyor.

Sığınacak başka kimim var.

Gecemde gündüzümde sen

Senin için atan yüreğimin yangını bir bilsen

Ben sana gülüm demem.

Gülün ömrü az olur. Öç biter.

Biter şarkın yaz olur.

Açtım kapılarımı gir içeri.

Gör parklarımı bahçelerimi,

Anla ben büyük harflerden ürktüm.

Yoksun yine varlığım sürünüyor.

Sensizliğim bilinmiyor.

Sen gittin gideli ellerim hep titriyor.

Sözlerimi geri alamam.

Yazdığımı yeniden yazamam.

Çaldığımı baştan çalamam.

Bir daha geri dönemem.

Akıyorsa gözyaşım kurumasin.

Coşup seven gönlümse durmasın.

Dost bildik anılarım çağırmasın.

Bir daha geri dönemem.

Hiçbir kere hayat bayram olmadı ya da

Her nefes alışımız bayramdı.

Bir umuttu yaşatan insanı.

Aldım elime sazımı.

Ek Fiil

Mazeretim var, asabiyim ben.

Türk'üm, doğruyum, çalışkanım.

İlkem; küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi özümden çok sevmektir.

- Ne iş yapıyorsunuz?

(Ek fiil)

- Öğrenciyim.

- Arabada neyin kaldı?

(İyelik eki)

- Telefonum.

- Dün akşam arayan kimdi?

(İyelik eki)

- Arkadaşım.

Tamlayan Eki

Sana bir yalnızın gözünden çaldığım birkaç damla yaş yolladım bu sabah.

Rüya değildin işte ordaydın, tam ortasında hayatının.

Kaybolmuş bir sürü hayatın, yetmedi, aşkların, ihtirasın kıyısından geçtim.

Ne sen beni bir daha ara ne ben senin yoluna çıkayım.

Yılın büyük bir bölümünü yalıda geçirmiş.

Yazın en sıcak günleri geldi çattı.

(Tamlayan eki)

Yazın buralar çok kalabalık olur.

(İ. İ. Y. Y. E)

Yazın dünyası yeni bir döneme giriyor.

(F. İ. Y. Y. E.)

Yazın çok güzelmış.

(İyelik eki)

Bunları kesinlikle yazın.

(Emir kipi II. çoğul kişi eki)

Çoğul Ekleri

Uzun da geceler

(Çoğul eki)

Dilim yâri heceler.

(Yapım eki - geniş zaman kip eki)

Bayramlarda yollar çok kalabalık oluyor.

(Çoğul eki)

Bayramları daima tebrik kartı yollar.

(Çoğul eki - yapım eki ve geniş zaman kip eki)

İlgi Zamiri

Seninki dün akşam dışarıda geziyordu.

(Senin arkadaşın dün akşam dışarıda geziyordu.)

Bizimkinin son günlerde hiç keyfi yok.

(Bizim çocuğun son günlerde hiç keyfi yok.)

Fiil Çekim Ekleri

Kip Ekleri

bildi (görülen geçmiş zaman)

bilmiş (duyulan geçmiş zaman)

biliyor (şimdiki zaman)

bilecek (gelecek zaman)

bilir (geniş zaman)

bilmeli (gereklilik kipi)

bilse (dilek şart kipi)

bile (lim) (istek kipi)

bil (emir kipi)

Şahıs Ekleri

aradım

(I. Tekil şahıs)

seyredersin

(II. Tekil şahıs)

yağıyor

(III. Tekil şahıs)

özlüyoruz

(I. Çoğul şahıs)

bildik

(I. Çoğul şahıs)

istemişsiniz

(II. Çoğul şahıs)

bilmişler

(III. Çoğul şahıs)

gelsin

(III. Tekil şahıs)

ara

(II. Tekil şahıs)

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde, “arkadaş” sözcüğü, ötekilerden farklı bir çekim eki almıştır?

- A) Arkadaşım bu acıyla yaşadı.
- B) Bir süre arkadaşım olduğunu gizledi.
- C) O, benim ilkokuldan bu yana arkadaşım.
- D) Ben onunla eskiden beri arkadaşım.
- E) Arkadaşım uzun süredir orada çalışıyor.

ÖRNEK

“-in” eki aşağıdaki altı çizili sözcüklerin hangisinde farklı görevde kullanılmıştır?

- A) Televizyonun kanallarını sürekli değiştiriyordu.
- B) Dün evin arka bahçesini ben temizledim.
- C) Onun dertleri seni ilgilendirmiyor.
- D) Öğretmen, masanın başından ayrılamıyordu.
- E) Kalemin, ne zaman kayboldu?

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi çekim eki almamıştır?

- A) Okulu o kadar çok özledim ki...
- B) Gurbetten gelmişim, yorgunum hancı.
- C) İşçi sesleri duyulurdu fabrikadan.
- D) Annesini yitiren kuzu meliyordu.
- E) Sözlerinin bu kadar tesir edeceğini bilmiyordu.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili tamlama, “durum (hal)” eki almamıştır?

- A) Babam bahçedeki elma ağacını buduyor.
- B) Çalıştığım işyerinden geçen ay ayrıldım.
- C) Sizinle görüş alışverişinde bulunmak istiyorlar.
- D) Cumartesi günü bizi ziyaret edeceklermiş.
- E) Çocuk bahçesine yeni bir salıncak kurulmuştu.

ÖRNEK

Öğrencilerden ikisi gelmeyince sınav iptal edildi.

Bu cümlede geçen “den” ekinin görevi aşağıdakilerden hangisiyle özdeştir?

- A) Hızla geçti araba önümden.
- B) Yüzer liradan beş kalem aldım.
- C) Sıkıntısından bir türlü uyuyamıyordu.
- D) Camı kıran ilerdekiilerden hangisiydi?
- E) Oğuz’dan sonra sıra bana geliyordu.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük işlevi bakımından farklı bir ek almıştır?

- A) Masanın üstündeki kitabı verir misin?
- B) Baban eve her akşam geç mi gelir?
- C) Bakışın her zamanki gibi anlamlı.
- D) Üstün başın çamur içinde kalmış.
- E) Elbisen sana çok yakışmış.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “-dır/-dir” eki çekim eki olarak kullanılmamıştır?

- A) Çocuğu parkta biraz gezdır.
- B) O böyle söylüyorsa doğrudur.
- C) Bu saatlerde oralar çok sıcaktır.
- D) Ahmet, kardeşı kadar anlayışsız değildir.
- E) Onun önerileri her zaman mantıklıdır.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde, hal eklerinden “-i” eki kullanılmamıştır?

- A) Arabasını yolun sağına park etti.
- B) Başarısı sevenlerini mutlu etti.
- C) Toros Dağları’nı seyre dalmıştı.
- D) Parası bitince yolda kalmıştı.
- E) Kardeşini çok ama çok özlemişti.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük hem “ikinci” hem de “üçüncü” tekil kişinin tamlananı olabilecek bir sözcüktür?

- A) Ellerin soğuktan buz gibi olmuş.
- B) Çiçeklerine hayran kaldım.
- C) Çocuklarınızla her şeyi paylaşmalısınız.
- D) Arkadaşınız dost canlısı bir insan.
- E) Söylediklerinizden bir şey anlamadım.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, ötekilerden farklı bir çekim eki almıştır?

- A) Ersan'ın kazağı çok güzelmiş.
- B) Kimsenin sorularını beğenmezdi.
- C) Romanın kahramanları gözü pek kimselerdi.
- D) Senin bu hiç bitmeyen sorularından bıktım.
- E) Sesin gerçekten çok güzel ve etkileyici.

ÖRNEK

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi işlev bakımından ötekilerden farklıdır?

- A) Geçim derdiyle uğraşıyordu.
- B) Bir içim suydı mavi gözler.
- C) Biçim biçimdir rengi şimdi çiçeklerin.
- D) Ölüm kalım mücadelesiydi bu maç.
- E) Saçım başım dağınık halde dışarı fırladım.

Yapı Bakımından Kelimeler

Basit Sözcükler

İşlerin bu hale gelmesinde onun payı büyük.

Mazimi arıyorum yüreğimde zaaflar / O günlerden kalanlar yalnızca fotoğraflar.

Türemiş Sözcükler

Bilgi çağında insanların sorunlarını karşılıklı saygı ve anlayış içinde çözmeleri doğaldır.

Araba bakımsızlıktan yürümeyecek hale gelmişti.

Çağdaş sinemanın ünlü örneklerinden birini dün televizyonda izlerken korkulu dakikalar yaşadım.

Birleşik Sözcükler

ayakkabı

vezirparmağı

Sivrihisar

Eskişehir

Atatürk

Tahtakale

niçin

nasıl

imambayıldı

mirasyedi

olamaz

yazılamaz

affetmedi

hissetmemiştim

devretmiş

şükretmelisin

çekyat

yapboz

bilgisayar

uçaksavar

gecekondu

bilirkişi